

Νικόλαος Στ. Μανούσης
Ψυχίατρος

**Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΣΟΦΟΚΛΗ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ –
«ΤΑ ΛΑΪΚΑ» ΣΤΗΝ ΚΩ
Ο ΣΤΑΜΑΤΗΣ ΜΑΝΟΥΣΗΣ
ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΤΑΞΙΔΙ ΤΟΥ ΣΟΦΟΚΛΗ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ**

Η επίσημη κάθοδος στην ενεργό πολιτική του Σταμάτη Μανούση τοποθετείται το 1958. Σιγά σιγά ο λαός αναγνωρίζει τον άνθρωπο που μπορεί να δώσει βοήθεια και λύση στα προβλήματά του. Ήδη, τα φιλοπατριωτικά και φιλάνθρωπα συναισθήματά του ήταν γνωστά σε όλο το νησί της Κω. Και όχι μόνο.

Στο προεκλογικό του πρόγραμμα, ξεχωρίζουν οι προγραμματικές υποσχέσεις και δεσμεύσεις του, πέραν των άλλων, πρώτον για την κατασκευή νέου λιμένος για να πλευρίζουν τα πλοία, δίδοντας έτσι έμφαση στην τουριστική ανάπτυξη, δεύτερον για την τακτοποίηση των παραπηγματούχων¹ σε οικισμό που θα κατασκευασθεί, τρίτον στη δημιουργία νέου νοσοκομείου, τέταρτον στον ηλεκτροφωτισμό της πόλης, των χωριών κλπ.

¹ (Οι παραπηγματούχοι ήταν συνολικά 62 οικογένειες που ζούσαν στην περιοχή της Λάμπης –Αβέρωφ- Αγίου Παύλου, κάτω από άθλιες συνθήκες στα εγκαταλελειμμένα παραπήγματα(τοξοειδή σπίτια από λαμαρίνα) των Άγγλων στρατιωτών όπου το κρύο τον χειμώνα και η ζέστη το καλοκαίρι ήταν αφόρητα.....)

Φωτ 1. Διακρίνονται τα σιδερένια τολλ: Στρατιωτικά παραπήγματα, στα οποία μετά τον πόλεμο διέμεναν άστεγοι Κώοι. Δύο οικογένειες ανά τολλ (αρχείο Κ. Κογιόπουλου).

Φωτ. 2 Από την επίσκεψη του Στ. Μανούση στους παραπηματούχους (1963).

Η προσωπική φιλία του νεαρού τότε γιατρού Σταμάτη Μανούση με το Σοφοκλή Βενιζέλο χρονολογείται από 1930. Ως φανατικός υποστηρικτής του Ελευθερίου Βενιζέλου, γρήγορα γίνεται μέλος του Κόμματος των Φιλελευθέρων. Οι δεσμοί ενισχύθηκαν με την ίδρυση της οφθαλμολογικής κλινικής του Σταμάτη Μανούση, στην οδό Νεοφύτου Βάμβα 9, στο Κολωνάκι, η οποία βρισκόταν απέναντι από την κατοικία του Σοφοκλή Βενιζέλου. Συχνές ήταν και οι συναντήσεις μαζί του, μετά τον

Εμφύλιο, κάθε Κυριακή πρωί, παρουσία του νεαρού τότε Παύλου Βαρδινογιάννη, ιδιαίτερου γραμματέα του Σοφοκλή Βενιζέλου και του Πότη Τσιμπιδάρου², ο οποίος την περίοδο 1928-1934 είχε διατελέσει γενικός διευθυντής του Ελευθέρου Βενιζέλου (βλ. Βιογραφικό).

Ο Σοφοκλής Βενιζέλος ήταν ευαισθητοποιημένος για τα συμβαίνοντα στα Δωδεκάνησα και ιδιαίτερα στην Κω, γιατί, πέραν της προσωπικής φιλίας με τον Σταμάτη Μανούση, το 1956, είχε εκλεγεί Βουλευτής Δωδεκανήσου.

Στις εκλογές του Νοεμβρίου 1963, ο Σταμάτης Μανούσης εκλέγεται Βουλευτής και στην Κυβέρνηση της Ενώσεως Κέντρου, ο Σοφοκλής Βενιζέλος Αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης. Φυσικό ήταν το ηθικό του ότι θα υλοποιήσει τις προεκλογικές του δεσμεύσεις, να βρίσκεται σε υψηλά επίπεδα, λόγω της υπόσχεσης του Σ. Βενιζέλου για υπουργοποίησή του. Αυτό δεν έγινε λόγω της προκήρυξης νέων εκλογών, στις 16 Φεβρουαρίου 1964.

² Ο Πότης Τσιμπιδάρος, γεννήθηκε το 1888. Σπούδασε νομικά στην Αθήνα και ασχολήθηκε κυρίως με τη δημοσιογραφία και την πολιτική. Υπήρξε διευθυντής και αρθρογράφος σε πολλές εφημερίδες φιλικές προς το κόμμα των Φιλελευθέρων (διευθυντής: Θάρρος (Καλαμάτας), Βαλκανικός Ταχυδρόμος, Πατρίς, Εμπρός αρθρογράφος: Ελεύθερος Τύπος, Ελεύθερος Λόγος, Ελεύθερον Βήμα, Νέος Κόσμος, Μακεδονία). Διευθυντής του πολιτικού γραφείου του Βενιζέλου (1928-1932), εξελέγη βουλευτής Αθηνών με το κόμμα των Φιλελευθέρων (1932,1946), και διετέλεσε υπηρεσιακός υπουργός Προεδρίας της Κυβερνήσεως στην κυβέρνηση του Στ. Μαυρομυχάλη (Οκτώβριος-Νοέμβριος 1963). Υπήρξε αντιπρόεδρος της Ε.Σ.Η.Ε.Α. και μέλος Διοικητικού Συμβουλίου του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού και του Θεραπευτηρίου «Ευαγγελισμός».

Στη κορύφωση του προεκλογικού αγώνα ο Σοφοκλής Βενιζέλος, φθάνει στην Κω. Σε λίγες μέρες ολοκληρώνεται η

Φωτ. 3 Το ατιμόπλοιο «Ελλάς»

Φωτ. 4 Ο Στ. Μανούσης, ο Σοφ. Βενιζέλος
και ο Χ. Τυπάλδος στη «Σεβαστιάννα».

περιοδεία του στα Δωδεκάνησα. Είχε προηγηθεί η επίσκεψη στην Κάλυμνο, όπου τον συνόδευε ο Σταμάτης Μανούσης. Έφτασαν στην Κω, στις 4 Φεβρουαρίου 1964, με το ατιμόπλοιο «Ελλάς», μαζί με τους συνεργάτες του, τον προσωπικό του γιατρό, καρδιολόγο κ. Καρούζο και τον πλοιοκτήτη Χαράλαμπο Τυπάλδο, και άλλους.

Με την βενζινάκατο «Σεβαστιάννα», που τους παρέλαβε από το καράβι, έφθασαν στην προβλήτα του λιμανιού της Κω. Η υποδοχή που του επιφυλάχθη, ήταν μεγαλειώδης. Ο κόσμος

Ο οικισμός του Σ. Βενιζέλου -«Τα Λαϊκά» στην Κω

ατελείωτος από άκρου εις άκρον του λιμανιού. Η τοπική επιτροπή της Ενώσεως Κέντρου, με επικεφαλής, τον άμεσο συνεργάτη «συντονιστή» του προεκλογικού αγώνα Μιχάλη Κουγιουμτζή, καλωσόρισε τον πρόεδρο με σύντομη προσφώνηση. Ακολούθησε η μετάβαση τους στην Πλατεία Ελευθερίας, και στην Αίγλη. Οι εκδηλώσεις αγάπης του κόσμου ήταν συγκλονιστικές. Από το μπαλκόνι της Αίγλης ο Σοφοκλής Βενιζέλος απευθύνθηκε στο λαό της Κω, σε μεγαλειώδη συγκέντρωση.

Φωτ. 5 Από την ομιλία του Σοφ. Βενιζέλου στην πλατεία Ελευθερίας

Φωτ. 6 Η υποδοχή του Σοφ. Βενιζέλου στην «Αίγλη».

Στην ολιγόλεπτη ανάπαυση στο σαλόνι της Αίγλης, ο Σταμάτης Μανούσης παρατήρησε ότι ο Πρόεδρος δεν ήταν αυτός που ήξερε. Ήταν ωχρός με ελαφρά εφίδρωση. Κάποιο υπογλώσσιο δισκίο, βοήθησε..... Σε λίγο, αφού συνήλθε ζήτησε να επισκεφθούν, όπως είχε υποσχεθεί τους παρατηρηματούχους στην περιοχή της Λάμπης. Τους επιφυλάχθη θερμή υποδοχή. Επισκέφθη

συμβολικά, μία πολυμελή οικογένεια και έζησε από κοντά το δράμα της διαβίωσής τους. Η συγκίνηση όλων ήταν μεγάλη γιατί ο Σοφ. Βενιζέλος υπεσχέθη, ότι θα υλοποιήσει το όραμα του Σταμάτη Μανούση για τη δημιουργία νέων κατοικιών.

Η κόπωση του Σοφ. Βενιζέλου ήταν εμφανής, παρόλα αυτά επέστρεψε στο Ελλάς όπου δεξιώθηκε τα στελέχη της Ένωσης Κέντρου, ανάμεσά τους: ο Κώστας Καρπαθάκης, ο Μ. Κουγιουμτζής, ο Μ. Χατζηπέτρος. Μεταξύ των άλλων έγινε συζήτηση για το προπύργιο της Δημοκρατίας, το Ασφενδιού. Αναχώρησε στην συνέχεια για τον επόμενο σταθμό της περιοδείας του, την Ρόδο.

Τρεις μέρες αργότερα ο **αιφνίδιος θάνατος του Σοφοκλή Βενιζέλου** στο Ελλάς συγκλόνισε το πανελλήνιο. Δεν έζησε να δει τον θρίαμβο της Ένωσης Κέντρου με 53%. Ο θάνατος του αποτέλεσε βαρύ πλήγμα για το Σταμάτη Μανούση· έχασε τον πολιτικό του πατέρα, το φίλο του, τον οραματιστή του.

Για τρεις ημέρες ο Σταμάτης Μανούσης δεν ήθελε να επικοινωνήσει με κανένα. Παροτρυνόμενος από τους συνεργάτες του ξεκίνησε και πάλι τον προεκλογικό του αγώνα.

Φωτ. 7 & 8 Από την επιμημόσυνη δέηση στον Μητροπολιτικό Ναό Αγ. Νικολάου την ημέρα της κηδείας του Σοφ. Βενιζέλου.

Την ημέρα και την ίδια ώρα της κηδείας του, γίνεται επιμημόσυνος δέηση στον Μητροπολιτικό Ναό του Αγίου Νικολάου, με την παρουσία πλήθους κόσμου.

Ο οικισμός του Σ. Βενιζέλου -«Τα Λαϊκά» στην Κω

Απευθυνόμενος στις 13 Φεβρουαρίου 1964 στο κινηματοθέατρο «ΟΡΦΕΥΣ» στην κεντρική προεκλογική ομιλία του αναφέρει τα εξής: *«Λαέ της Κω, Η Κρήτη και η Ελλάς εκήδευσαν την Κυριακή με οδύνη και λύπη, έναν μεγάλο ηγέτη, ο οποίος, έπεσε στις πρώτες γραμμές ενός νικηφόρου αγώνος, τον ΣΟΦΟΚΛΗ ΒΕΝΙΖΕΛΟ.*

Φωτ. 9

Υπήρξε ο δεύτερος Βενιζέλος, άξιος του πρώτου, του μεγάλου Ελευθερίου Βενιζέλου. Ένας μεγάλος πατριώτης, ένας γενναίος και άτρωτος μαχητής, ένας εξάίρετος πολιτικός ηγέτης, ένας κορυφαίος διπλωμάτης.

Τον είχαμε πριν δέκα μέρες κοντά μας. Τον είδαμε, τον ακούσαμε, τον χειροκροτήσαμε. Είδαμε τον άνθρωπο με την μεγάλη καρδιά. Τον είδαμε να επισκέπτεται τα παραπήγματα, να κάθεται ανάμεσα στις γυναίκες και στα μωρά. Γι αυτό και ο πόνος μου και ο πόνος σας είναι μεγάλος.

Πεθανε ο Βενιζέλος, όχι στη βουή του πολέμου, όχι στην αντάρα της μάχης, αλλά το ίδιο στρατιώτης, το ίδιο αγωνιστής, το ίδιο ελευθερωτής μιας ιδέας που το τελικό της όραμα πήρε για πάντα μαζί του, πριν η ζωή του στραγγίσει και σωθεί.

Ο Βενιζέλος πέθανε θριαμβευτής....

Και τώρα προχωρούμε ακάθεκτοι στο τέρμα του αγώνος για τον τελικό θρίαμβο.

Φωτ. 10

Η σημερινή συγκέντρωση, ο ενθουσιασμός, οι συγκινητικά εκδηλώσεις, το γενικό ξεσήκωμα που παρατηρείται τις μέρες αυτές στη χώρα, στα χωριά και σε όλα τα νησιά που επισκέφθηκα, είναι προανάκρουσμα της μεγαλειώδους εκλογικής νίκης του Κέντρου στις 16 Φεβρουαρίου.»

Στις 16 Φεβρουαρίου 1964, ο Σταμάτης Μανούσης, εκλέγεται βουλευτής για δεύτερη φορά. Η δυναμική στο κόμμα όμως είχε αλλάξει με το θάνατο του Σοφοκλή Βενιζέλου. Η αναζήτηση κάποιας στήριξης για υλοποίηση των υποσχέσεων από κυβερνητικούς παράγοντες επί ματαιώ.

Φωτ. 11

Ο οικισμός του Σ. Βενιζέλου -«Τα Λαϊκά» στην Κω

Φωτ. 12

Η υπουργοποίηση τον Σεπτέμβριο του 1965 στην Κυβέρνηση Στεφανόπουλου γίνεται υπό την προϋπόθεση, ότι θα υλοποιηθούν οι υποσχέσεις που είχε δώσει στο Λαό. (κατασκευή 62 κατοικιών για τους παραπηγματούχους, κατασκευή λιμένος, δημιουργία νέου νοσοκομείου κλπ)

Έτσι, στις 25 Ιουλίου του 1966 υλοποιείται η θεμελίωση του Οικισμού από τον Υπουργό Προνοίας παρουσία υπουργικού κλιμακίου που είχε έρθει για το σκοπό αυτό και για να εξετάσει και να δώσει λύσεις σε τοπικά θέματα. Στη διάρκεια των εγκαινίων, τοποθετήθηκε και αναμνηστική μαρμάρινη πλάκα, η οποία δεν υφίσταται πλέον. Ο Σταμάτης Μανούσης, βαθειά συγκινημένος, είδε να πραγματοποιείται το όραμά του, να παίρνουν σάρκα και οστά η ανθρωπιστική του προσφορά και οι προεκλογικές του δεσμεύσεις.

Φωτ. 13 Στιγμιότυπα από την θεμελίωση του Οικισμού «Σοφοκλής Βενιζέλος» στις 25 Ιουλίου 1966.

Εν τω μεταξύ τα έργα στο λιμάνι είχαν ξεκινήσει....Τα πλοία θα πλευρίζουν επιτέλους.

Εις μνήμην του Σοφοκλή Βενιζέλου, ο οικισμός πήρε το όνομα του. Μεσολάβησε η επτάχρονος δικτατορία, κατά τη διάρκεια της οποίας, ο οικισμός είχε πάρει άλλη ονομασία. Με την μεταπολίτευση ωστόσο, έγιναν σχετικές ενέργειες ούτως ώστε να αποκατασταθεί η ονομασία του οικισμού «Σοφοκλής Βενιζέλος».

Η συγγραφή του παρόντος έγινε με στοιχεία από την αυτοβιογραφία του Σταμάτη Μανούση, από προεκλογικούς του λόγους, από κινηματογραφικό ντοκουμέντο των «Επικαίρων» της περιόδου εκείνης, από τη βιογραφία του Σοφοκλή Βενιζέλου. Το φωτογραφικό υλικό είναι από το προσωπικό αρχείο του Σταμάτη Μανούση.

Φωτ. 14

Ο θάνατος του Σοφοκλή Βενιζέλου

Στις 6 Φεβρουαρίου 2012 συμπληρώθηκαν 48 χρόνια από τότε που ένας από τους πιο σημαντικούς πολιτικούς της μεταπολεμικής

Φωτ.15

Ελλάδας, και γιος του εθνάρχη, ο Σοφοκλής Βενιζέλος, άφηνε την τελευταία του πνοή στο επιβατικό πλοίο «Ελλάς» το οποίο μόλις είχε αναχωρήσει από τη Σούδα με κατεύθυνση τον Πειραιά. Ο Βενιζέλος ως συναρχηγός της Ένωσης Κέντρου είχε στις 6 Φεβρουαρίου 1964-στην καρδιά της προεκλογικής περιόδου-πραγματοποιήσει ομιλία στα Χανιά. Μαζί με τους συνεργάτες του επιβιβάστηκε στο πλοίο. Αφού γευμάτισαν και καλαμπούρισαν λόγω και της ευθυμίας που υπήρχε ενόψει της μεγάλης διαφαινόμενης νίκης της Ένωσης Κέντρου, έπαιζαν χαρτιά-Ο Βενιζέλος αγαπούσε τα χαρτιά και ήταν πραγματικός πρωταθλητής στο μπριτζ- Λίγο μετά τις 11 τη νύχτα ο Βενιζέλος αποσύρεται στην καμπίνα του κι εκεί αρχίζει να μην αισθάνεται καλά. Λίγα λεπτά αργότερα ειδοποιεί τον φίλο του , τον καρδιολόγο Καρούζο, ο οποίος τον βρίσκει όρθιο δίπλα σε ένα φινιστρίνι να προσπαθεί να αναπνεύσει. Ο γιατρός αντιλαμβάνεται ότι έχει οξύ πνευμονικό οίδημα και προσπαθεί να το αντιμετωπίσει με ενέσεις. Ταυτόχρονα το πλοίο επιστρέφει στη Σούδα και ειδοποιείται το Ναυτικό Νοσοκομείο να έχει έτοιμο ασθενοφόρο

στην προβλήτα. Αλλά είναι αργά. Ο Βενιζέλος έχει αφήσει την τελευταία του πνοή... Το ιατρικό ανακοινωθέν θα γράψει απλώς ότι **ο πρόεδρος έφυγε από βαρύτατο collapsus και εκ κοιλιακής μαρμαρυγής.**

Η είδηση του θανάτου του συναρχηγού της ΕΚ έπεσε «σαν βόμβα» στην ταραγμένη προεκλογική περίοδο. Οι πολιτικοί αρχηγοί με πρώτο τον Γεώργιο Παπανδρέου διακόπτουν τις περιοδείες τους και επιστρέφουν στην Αθήνα. Η κηδεία προγραμματίζεται για τις 9 Φεβρουαρίου στα Χανιά όπου είναι σύσσωμος ο πολιτικός κόσμος. Τον Πάυλο θα εκπροσωπήσει ο διάδοχος Κωνσταντίνος. Τον επικήδειο θα εκφωνήσουν ο Γεώργιος Παπανδρέου και ο υπηρεσιακός πρωθυπουργός Ι.Παρασκευόπουλος. Ο Βενιζέλος ετάφη δίπλα στον πατέρα του στο Ακρωτήριο και μαζί τα όνειρα γενεών που είχαν εναποθέσει τις ελπίδες τους στην οικογένεια Βενιζέλου...

Παρατίθενται βιογραφικά στοιχεία του Σοφοκλή Βενιζέλου και του Σταμάτη Μανούση.

Βιογραφικό σημείωμα Σοφοκλή Βενιζέλου (1894 – 1964)

Φωτ. 16

Δευτερότοκος γιος του Ελευθερίου Βενιζέλου, γεννήθηκε στα Χανιά στις 3 Νοεμβρίου 1894. Μετά την περάτωση των γυμνασιακών του σπουδών, το 1911, εισήχθη στη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων και εξήλθε με το βαθμό του ανθυπολοχαγού του

Πυροβολικού. Παραιτηθείς του στρατεύματος, εξελέγη βουλευτής Χανίων στις εκλογές της 1ης Νοεμβρίου 1920.

Όταν ο Ελευθέριος Βενιζέλος αποχώρησε από την Ελλάδα, τον ακολούθησε στη Νίκαια της Γαλλίας. Μετά την επάνοδό του το 1922 επανήλθε στο στράτευμα και διορίστηκε στρατιωτικός ακόλουθος στο Παρίσι, όπου παρέμεινε επί οκταετία, αποστρατευθείς με τον βαθμό του Συνταγματάρχη. Το 1936, μετά το θάνατο του Εθνάρχη, εξελέγη στη διοικούσα επιτροπή του Κόμματος των Φιλελευθέρων.

Στον πόλεμο του 1940 ζήτησε να καταταγεί, όμως, η αίτησή του δεν έγινε δεκτή. Στις 7 Μαΐου 1943 ανέλαβε το Υπουργείο Ναυτικού στην εξόριστη ελληνική κυβέρνηση Τσουδερού στην Αίγυπτο. Μετά την παραίτηση Τσουδερού ανέλαβε την πρωθυπουργία στις 10 Απριλίου 1944 κι αφού κατέστειλε εντός τριήμερου το κίνημα του Ναυτικού, παραιτήθηκε στις 26 Απριλίου του ίδιου χρόνου για να σχηματισθεί η κυβέρνηση εθνικής ενότητας υπό τον Γεώργιο Παπανδρέου, στην οποία παρέμεινε ως αντιπρόεδρος ως τον Αύγουστο του 1944.

Μετά την απελευθέρωση επανήλθε στην Ελλάδα και στις 30 Αυγούστου του 1945 ανακηρύχθηκε υπαρχηγός των Φιλελευθέρων, με αρχηγό τον Θεμιστοκλή Σοφούλη. Τον Φεβρουάριο του 1946 το Κόμμα των Φιλελευθέρων διασπάται και ο Σοφοκλής Βενιζέλος ηγείται του Κόμματος των Βενιζελικών Φιλελευθέρων, ενώ στις πρώτες μετακατοχικές εκλογές, ένα μήνα αργότερα, κατέβηκε ως υποψήφιος με τον κόμμα ΕΠΕ (Εθνική Πολιτική Ένωσις), μαζί με τους Γεώργιο Παπανδρέου και Παναγιώτη Κανελλόπουλο.

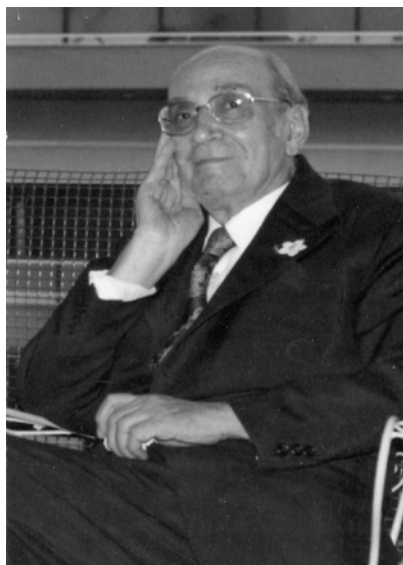
Οι Φιλελεύθεροι επανενώνονται ένα χρόνο αργότερα και ο Σοφοκλής Βενιζέλος γίνεται υπαρχηγός και από το Νοέμβριο του 1948 αρχηγός. Από τον Αύγουστο του 1950 ως τον Οκτώβριο του 1951 σχημάτισε τρεις διαδοχικές κυβερνήσεις, σε συνεργασία με τον Γεώργιο Παπανδρέου, ως πρωθυπουργός και Υπουργός Εξωτερικών.

Στην κυβέρνηση Πλαστήρα (1951 - 1952) μετείχε ως αντιπρόεδρος και αναπλήρωσε τον Πλαστήρα μετά την ασθένειά του (11 Μαρτίου 1952). Διαπραγματεύτηκε την ένταξη της Ελλάδας στο ΝΑΤΟ και αποδέχθηκε τη συμμετοχή της χώρας στον πόλεμο της Κορέας. Το 1954, μετά την εκλογική επικράτηση του στρατάρχη Παπάγου, αποσύρθηκε από την πολιτική, αλλά επανήλθε όταν ίδρυσε την Φιλελεύθερη Δημοκρατική Ένωση, διαφωνώντας με τον Γεώργιο Παπανδρέου.

Στις εκλογές του 1956 το κόμμα του συγκέντρωσε 46 έδρες και ο ίδιος εκλέχτηκε βουλευτής Δωδεκανήσων. Το 1958 υπήρξε συνιδρυτής της Ενώσεως Κέντρου, αφού εξομάλυνε στις σχέσεις του με τον Γεώργιο Παπανδρέου. Μετά το 1961 διαφώνησε με τον Γεώργιο Παπανδρέου, φλέρταρε με την ΕΡΕ, αλλά γρήγορα εξομάλυνε τις σχέσεις του με τον «Γέρο της Δημοκρατίας».

Μετά την εκλογική νίκη της Ενώσεως Κέντρου γίνεται αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης και υπουργός Εξωτερικών. Δέκα μέρες πριν από τις εκλογές της 16ης Φεβρουαρίου 1964, κατά την οποία η Ένωση Κέντρου κέρδισε την απόλυτη πλειοψηφία, ο Σοφοκλής Βενιζέλος πέθανε από καρδιακή προσβολή πάνω στο επιβατικό πλοίο Ελλάς. Τάφηκε στο Ακρωτήριο, δίπλα στον πατέρα του.

Βιογραφικό σημείωμα Σταμάτη Μανούση (1905-1981)

Φωτ. 17

Ο Σταμάτης Μανούσης γεννήθηκε στην Κω της Δωδεκανήσου στις 31/1/1905 ή 13/2/1905 (με το καινούργιο ημερολόγιο). Ήταν το 7ο παιδί κατά σειράν του Κωνσταντίνου και της Σοφίας Μανούση.

Σε ηλικία 6 ετών ενεγράφη στο δημοτικό σχολείο της Κω. Το σχολαρχείο της 7ης τάξεως το τελείωσε στην Κω με δάσκαλο το Σοφό Κ. Πορφύριο. Γυμνάσιο δεν υπήρχε. 11 μαθητές το 1918, πλήρωσαν έναν Καθηγητή τον Μιχάλη Σκαρδάση και τελείωσαν την 1η Γυμνασίου στην Κω. Από μικρό παιδί τις Κυριακές, και στις εορτές και τη Μεγάλη Σαρακοστή, δεν έλειπε από την Εκκλησία του Αγίου Νικολάου Κω. Έτσι έμαθε να ψάλλει με δασκάλους του το Λουκά Λουκίδη, το Θόδωρο Αναγνωσιάδη, τον Αθανάσιο Φωτόπουλο και άλλους. Ως χαρακτήρας ήταν ζωηρός, ανήσυχο πνεύμα, πολύ κοινωνικός και αγαπητός.

Η περιέργεια και η φιλομάθεια έδωσε αφορμή να μάθει όλη την Κω τους ανθρώπους της με τα μικρά ονόματα, το γενεαλογικό δένδρο καθενός, τα κουσούρια τους και ότι τους αφορούσε. Αυτό τον ωφέλησε μετέπειτα στην πολιτική του σταδιοδρομία ώστε να είναι γνωστός στο νησί του παρά το γεγονός ότι παρέμεινε εξόριστος 25 ολόκληρα χρόνια από το νησί του. Το 1919 ενεγράφη στο Νικηφόρειο Γυμνάσιο Καλύμνου, απ' όπου απεφοίτησε το 1922 με άριστα.

Ακολουθως εγγράφεται στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών-την ίδια χρονιά που γίνεται η Μικρασιατική Καταστροφή- και απεφοίτησε το Μάρτιο του 1928. Σε όλο το διάστημα της φοιτητικής ζωής διέμενε στην Αθήνα, εξόριστος από τους Ιταλούς, λόγω της δράσης του στην Δωδεκανησιακή Νεολαία Αθηνών που επί πολλά χρόνια υπήρξε Σύμβουλος και Αντιπρόεδρος.

Από το 1928 ασκείται στην Οφθαλμολογία κάτω από αντίξοες οικονομικά συνθήκες και το 1930-34 γίνεται εσωτερικός ιατρός της Πανεπιστημιακής Οφθαλμολογικής Κλινικής επί Καθηγητού Κοσμετάτου. Την περίοδο αυτή έρχονται οι γονείς και τα αδέρφια του από την Κω και αναγκάζεται λόγω υποχρεώσεων να εργασθεί ιδιωτικά στον Πειραιά.

Παράλληλα αναπτύσσει έντονη σωματειακή δράση στη **“Δωδεκανησιακή Αδελφότητα Πειραιώς” της οποίας υπήρξε πρόεδρος**, μετά την προεδρία Παχωπού, από την Σύμη, με μέλη εκλεκτό επιτελείο Δωδεκανησίων (Καραϊτίανος από Κάρπαθο, Καρανικόλας, Καραντινός από Κάλυμνο, Αυθεντόπουλος κ.ά.). “Η δράση του συλλόγου υπήρξε εξαιρετική άφησε εποχή στον Πειραιά.

Δημιούργησε Ιατρείο με όλες τις ειδικότητες για τους Δωδεκανήσιους απόρους, διοργάνωσε διάφορους χορούς και κάλαντα για φιλανθρωπικούς σκοπούς. Ακολουθως ασχολείται με τον Σύλλογο των Κώων της Αθήνας **στον οποίο εκλέγεται Γενικός Γραμματέας και τρεις φορές πρόεδρος στο διάστημα 1928-1939.**

Ο οικισμός του Σ. Βενιζέλου -«Τα Λαϊκά» στην Κω

Το 1936 παντρεύεται την Κική Δασκαλοπούλου· απέκτησαν τρία αγόρια και ένα κορίτσι. Την ίδια χρονιά ιδρύει τη γνωστή σε όλους τους Κώους Οφθαλμολογική Κλινική, η οποία για 40 χρόνια θα αποτελέσει την φιλόξενη στέγη των Κώων στην Αθήνα. Το 1931 για την δράση του κατά των Ιταλών, του αφαιρείται η ιταλική ιθαγένεια και του απαγορεύεται η επιστροφή του στην γενέτειρα Κω παραμένοντας εξόριστος ουσιαστικά μέχρι την απελευθέρωση.

Ανάμεσα σ' άλλα υπήρξε:

- Ανταποκριτής της Εφημερίδος “Δωδεκάνησος”
- Ιδρυτικό μέλος της εδρεύουσας στην Αθήνα Δωδεκανησιακής Ιστορικής και Λαογραφικής Εταιρείας (ΔΙΛΕ)
- Μέλος του φιλολογικού συλλόγου ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ
- Μέλος της Ιατρικής Εταιρείας Αθηνών
- μέλος της Οφθαλμολογικής Εταιρείας Αθηνών, δημοσίευσε εργασίες σε συνέδρια μαζί με τον συνεργάτη του Καθηγητή Θ. Τζανίδη
- Μέλος του Δ.Σ. του Διεθνούς Ιπποκρατείου Ιδρύματος Κω (Δ.Ι.Ι. ΚΩ)

Στον πόλεμο του 1940-41 υπηρετεί ως έφεδρος Ανθυπίατρος στον Ελληνικό Στρατό με υπηρεσία κυρίως στο Μεσολλόγι, ο Δήμος του οποίου αργότερα τον παρασημοφόρησε. Κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου, η Κλινική του μεταβάλλεται σε λαϊκό κατάλυμα, φιλοξενώντας κατά δεκάδες ανθρώπους από όλες τις κοινωνικές τάξεις. Συμμετείχε στην Εθνική Αντίσταση (ΕΑΜ) και του αναγνωρίσθη επίσημα η δράση του αυτή με απόφαση του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας.

Μετά την απελευθέρωση της Δωδεκανήσου κινητοποιείται ακόμη περισσότερο και πρωτοστατεί σε καθετί που έχει σχέση με την Κω, σε συνεργασία με τοπικούς παράγοντες φίλους του με τους οποίους ευρίσκεται σε συνεχή επικοινωνία και έτσι είναι ενήμερος για όλα τα προβλήματα του νησιού του. Επίσης, παρίσταται στην επίσημη τελετή ύψωσης της Ελληνικής Σημαίας στο Διοικητήριο της Ρόδου και συνοδεύει τον νεοεκλεγέντα μητροπολίτη Κω Εμμανουήλ στην ενθρόνισή του στην Κω. “...

Ύστερα από 25 χρόνια τη 2 Απριλίου πατώ το ελεύθερο ιερό χώμα της Γενέτειράς μου”.

Ο ερχομός του αδελφού του Νίκου από την Αμερική και η εγκατάστασή του στην Κω του δίνει νέα ζωή για να αγωνισθεί με περισσότερο πάθος για την Κω (1947). Γρήγορα όμως ο Νίκος φεύγει από τη ζωή (1956) αφήνοντας ένα τεράστιο κενό.

“...Στις εκλογές του 1950 καλούμαι από το Σοφοκλή Βενιζέλο να λάβω μέρος και αρνούμαι. Το ίδιο όμως δεν συμβαίνει το 1958· μετά από πρόταση του φίλου μου Σοφοκλή Βενιζέλου κατέρχομαι στις εκλογές ως υποψήφιος του κόμματος των Φιλελευθέρων και δοκιμάζω την πρώτη αποτυχία”.

“...Προοδευτικά αρχίζει να εκπληρώνεται αυτό που είχα βαθιά στην καρδιά μου, να βοηθήσω τον ταλαιπωρημένο λαό, τους ανθρώπους που έφευγαν στα ξένα, τους φτωχούς και τους αγρότες για να απαλλαγούν από την πίεση που εδέχοντο. Ο λαός με ένιωσε και άρχισε να καταλαβαίνει και με ηκολούθησε γιατί βρήκε τον άνθρωπό του ο οποίος τον αγάπησε και έδωσα τη ψυχή μου για το λαό αυτό”.

“...Το 1961, έδωσα νέα μάχη και έχασα την εκλογή για 100 ψηφοδέλτια. Η βία και η νοθεία μας διέλυσε. Ο ανένδοτος αγών οδήγησε σε νίκη της Ένωσης Κέντρου το 1963- ο κόσμος αναθάρρησε-παντού πνέει ο άνεμος της Δημοκρατίας.

Εκλέγομαι 2ος Βουλευτής Δωδεκανήσου μετά τον Ιωάννη Ζίγδη και ο Βενιζέλος μου υπόσχεται το Υφ. Κοινωνικών Υπηρεσιών (Υγιεινής) θέση όμως που μένει κενή λόγω της βραχυτάτης ζωής της 1ης Κυβέρνησης Παπανδρέου.

Στις 16 Φεβρουαρίου 1964 η νίκη ολοκληρώνεται. Ο αιφνίδιος θάνατος του Σ. Βενιζέλου στις 6 Φεβρουαρίου, ήταν μεγάλο χτύπημα για εμένα. Εκλέγομαι όμως για 2^η φορά Βουλευτής. Ο λαός της Κω έδειξε την αγάπη του στο πρόσωπό μου. Είμαι βαθιά συγκινημένος από τη μεγαλειώδη και ενθουσιώδη υποδοχή που μου επεφύλαξαν οι συμπατριώτες μου στην πόλη και στα χωριά: Τάπητες εστρώθηκαν στο δρόμο- με φοίνικες, δάφνες και ροδοπέταλα με υποδέχοντο...

Πολλά χρειάζονται για τον λαό αυτόν, θα φανώ συνεπής στις υποσχέσεις που έδωσα. Θα γίνει το νοσοκομείο, θα στεγαστούν οι παραπηγματούχοι, θα γίνει επιτέλους το λιμάνι... **Δεν επολιτεύθην για να εγγραφώ στον προϋπολογισμό του κράτους. είχα δουλειά η οποία πολλά μου απέδιδε. Το όνειρό μου που ήτο να προσφέρω κάτι στο νησί μου, στον τόπο αυτόν που τόσο αγαπώ έγινε πραγματικότητα”.**

Στη διάρκεια της βουλευτικής του θητείας έγινε υλοποίηση των προεκλογικών του υποσχέσεων. Γι’ αυτό οργάνωσε γρήγορα τον ερχομό 2 φορές κλιμακίου Υπουργών της Ένωσης Κέντρου με επικεφαλής τον Α. Παπανδρέου -Κ. Μητσοτάκη (1η Επίσκεψη τους στην Κω) που εξέτασαν τα προβλήματα του νησιού.

Το 1965 με τη Κυβέρνηση Στεφανόπουλου ορκίζεται Υπουργός Υγιεινής. Κατά τη διάρκεια της Υπουργίας του επεκτείνεται και εκσυγχρονίζεται το Κρατικό Νοσοκομείο Κω, κατασκευάζονται 62 εργατικές κατοικίες στη Λάμπη (παραπηγματούχοι), κατασκευάζεται το νέο λιμάνι Κω, επεκτείνεται ο ηλεκτροφωτισμός της Κω και αποπερατώνεται κτιριακά το Διεθνές Ιπποκράτειο Ίδρυμα.

Ο ερχομός της Δικτατορίας ‘67 τον βρίσκει εργαζόμενο στην Κλινική του που αποτελεί πλέον και το πολιτικό του γραφείο. Τίθεται αρχικά σε κατ’ οίκον περιορισμό. Η προσήλωσή του στους Δημοκρατικούς θεσμούς και η αγάπη του για την Κω θα συνεχισθούν στο δύσκολο αυτό διάστημα. Αποτέλεσμα της στάσης του προς την δικτατορία ήταν να του κλείσουν (Λαδάς κ.ά.) την κλινική του το 1973 και έκτοτε να καταρρεύσει ψυχικά και οικονομικά.

Παρ’ όλα τα προβλήματα εξακολουθεί να συμμετέχει μετά το 1974 σε κοινωνικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις αρνούμενος να πολιτευθεί εκ νέου παραμένοντας όμως στις τάξεις της Δημοκρατικής παράταξης.

Στις 7/7/81 ήρθε το τέλος στο σπίτι του στο Ψυχικό, μετά από προηγηθείσα περίοδο νόσησης (άσθμα κ.λπ.) από οξύ έμφραγμα του μυοκαρδίου. Πέθανε πάμφτωχος και χρεωμένος... Τον νεκρό

αποχαιρέτησε μεταξύ των άλλων και ο Πρόεδρος της Βουλής Δ. Παπασπύρου. “...Εξησφάλισες ένα σπάνιο και σημαντικό για τον τόπο μας προνόμιο να αναγνωρισθεί η προσωπικότητά σου, το επιστημονικό και πολιτικό ήθος από όλες γενικά τις πτέρυγες της Βουλής... η μνήμη σου θα τιμάται πάντοτε με τα αισθήματα της καθολικής αναγνώρισης ότι υπήρξες ο επιφανής επιστήμων, ο καλός ο εξαίρετος, ο εκλεκτός...”.

Η οικογένειά του, 30 χρόνια μετά το θάνατό του και μετά από πολλές προσπάθειες και ενέργειες υλοποιεί την γραπτή του επιθυμία να μεταφερθούν τα οστά του στη γενέτειρά του Κω. Προς τούτους το Δημοτικό Συμβούλιο Κω, με ομόφωνη απόφαση του, παραχώρησε χώρο στο Νέο Κοιμητήριο για την εναπόθεση των οστών του εις ένδειξη αναγνώρισης του μεγάλου του έργου στο νησί της Κω. Για το σκοπό αυτό, ανεγέρθηκε καλλιμάρμαρο ταφικό μνημείο με την ανάγλυφη μορφή του.